

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania K. C.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy
o zasiłek macierzyński i chorobowy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12
lipca 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego
od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze
z dnia 2 grudnia 2021 r., sygn. akt VII Ua 9/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy na rzecz odwołującej się K. C. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 kwietnia 2021 r., Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze, w sprawie z odwołania K. C. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Legnicy zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego z 31 grudnia 2018 r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni K. C. prawo do zasiłku macierzyńskiego na dziecko A. C. urodzonego 25 lipca 2018 r. za okres od 25 lipca 2018 r. do 23 lipca 2019 r. (punkt I wyroku), zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Legnicy z 14 marca 2019 r., w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni prawo do zasiłku chorobowego za okresy od 6 lipca 2016 r. do 23

listopada 2016 r. i od 21 grudnia 2017 r. do 30 lipca 2018 r. oraz zasiłku macierzyńskiego za okres od 24 listopada 2016 r. do 22 listopada 2017 r., a także ustalił, że wnioskodawczyni nie jest zobowiązana do zwrotu zasiłku chorobowego oraz zasiłku macierzyńskiego w łącznej kwocie 207.328,23 zł wraz z odsetkami, za okresy od 6 lipca 2016 r. do 22 listopada 2017 r. i od 21 grudnia 2017 r. do 30 lipca 2018 r., zaś pobrane w tych okresach świadczenia nie są świadczeniami nienależnymi (punkt II wyroku), kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa (punkt III wyroku) i zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczyni kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt IV wyroku).

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze wyrokiem z 2 grudnia 2021 r. oddalił apelację organu rentowego.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, dokonana przez Sąd Rejonowy analiza prawna w zakresie odróżnienia „pracy zarobkowej” od wykonywania czynności formalnoprawnych była prawidłowa. Sąd Okręgowy wskazał, że, wbrew twierdzeniom apelanta, wykonywanie czynności ubocznych w stosunku do czynności realizowanych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, mające charakter incydentalny, wymuszony okolicznościami i niezarobkowy, nie stanowi pracy zarobowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1133). Nie każdy zatem przejaw aktywności stanowi wypełnienie przesłanki z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, powodujące utratę prawa do zasiłku chorobowego. W tym kontekście, Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił, że wnioskodawczyni podpisała dwie umowy o pracę, tj. z E. T. oraz M. K., w czasie, kiedy przebywała na zwolnieniach lekarskich. Bezspornie, osoby te odbywały u wnioskodawczyni staż na podstawie umów o organizację stażu dla osoby bezrobotnej zawartych z Powiatowym Urzędem Pracy w B.. Umowy te z kolei obligowały wnioskodawczynię do zatrudnienia stażystów na podstawie umowy o pracę po zakończeniu stażu i dostarczenia do Urzędu Pracy kopii umów o pracę w określonym terminie, pod rygorem ukarania karą umowną. Zdaniem Sądu Okręgowego, powyższe stanowiło wyjątkową okoliczność, która uzasadniała podpisanie umów o pracę z E. T. oraz M. K.. Umowy te zostały przygotowane przez biuro rachunkowe i przedstawione wnioskodawczyni do

podpisu. Sąd Rejonowy prawidłowo uznał, że powyższa czynność miała charakter formalnoprawny. Wnioskodawczyni, jako pracodawca, była zobowiązana do podpisania ze wskazanymi osobami umowy o pracę. Sąd drugiej instancji nie miał przy tym wątpliwości, że opisane powyżej sporne czynności były sporadyczne i wymuszone okolicznościami.

Organ rentowy wniosł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, zaskarżając wyrok w całości i opierając skargę kasacyjną na podstawach naruszenia prawa materialnego, tj. art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Skarżący wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W ocenie skarżącego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania w celu ujednolicenia linii orzeczniczej i dokonanej w jej ramach wykładni pojęcia „praca zarobkowa” przy uwzględnieniu wagi podejmowanej aktywności przedsiębiorcy w finansowym aspekcie działalności gospodarczej. W tej materii celowe powinno być wyjaśnienie, czy podpisywanie dokumentów wywierających skutki prawne jest czynnością incydentalną, bez względu na jej wykonanie jednorazowo.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczyni wniosła o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie nie kwalifikuje się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada jedynie wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania. Nie analizuje podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje

skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne.

Strona skarżąca wskazuje na potrzebę ujednolicenia wykładni art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. W tym stanie rzeczy, należy przypomnieć, że istnienie potrzeby dokonania wykładni przepisów prawnych wymaga wykazania przez skarżącego, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie oraz przedstawienia na czym polegają związane z nimi wątpliwości lub też opisanie rozbieżności występujących na tym tle w orzecznictwie (tak: m.in. w postanowieniu Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, LEX nr 1678062).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego (zwłaszcza starszym) przeważa rygorystyczne podejście uznające każdą działalność przynoszącą jakikolwiek dochód za "wykonywanie działalności zarobkowej" w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. W wyroku z 25 lutego 2014 r., SK 18/13 (OTK-A 2014 Nr 2, poz. 15) Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej w zakresie, w jakim stanowi podstawę utraty prawa do zasiłku chorobowego ubezpieczonego, który w okresie orzeczonej niezdolności do pracy wykonywał pracę zarobkową, uzyskując wynagrodzenie przekraczające minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę, jest zgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP. Oznacza to przyjęcie wykładni, że wykonywanie w czasie orzeczonej niezdolności do pracy działalności przynoszącej wynagrodzenie poniżej minimalnej wysokości wynagrodzenia za pracę nie musi stanowić (nie zawsze stanowi) "wykonywanie działalności zarobkowej" w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Uwzględnienie wykładni Trybunału Konstytucyjnego doprowadziło do modyfikacji orzecznictwa Sądu Najwyższego (por. E. Maniewska: Z orzecznictwa Sądu Najwyższego. Utrata prawa do zasiłku

chorobowego w świetle prokonstytucyjnej wykładni ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, PiZS 2021 nr 12, s. 58). W uzasadnieniu wyroku z 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21 (OSNP 2021 nr 12, poz. 139, na który powołał się autor skargi kasacyjnej) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że jako zasadę należy przyjąć, iż ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy jakąkolwiek pracę zarobkową traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Jednak w szczególnych sytuacjach faktycznych prokonstytucyjna wykładnia przez sądy ubezpieczeń społecznych art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej może prowadzić do odmowy jego zastosowania ze względu na to, że sankcja, jaką przewiduje może być uznana w konkretnym stanie faktycznym za zbyt drastyczną i dolegliwą, a przez to niesłuszną i niesprawiedliwą w kontekście rodzaju innego zajęcia zarobkowego (jego sporadycznego, incydentalnego, wymuszonego okolicznościami charakteru) lub uzyskanego z tego tytułu dochodu (niewielkich kwot stanowiących kilkuprocentowy ułamek należnego zasiłku chorobowego). Sąd Najwyższy przyjął, że jeżeli celem, w jakim ubezpieczony wykonuje pracę przynoszącą zarobek nie jest zapewnienie sobie równoległego do zasiłku chorobowego źródła utrzymania (choćby na najniższym poziomie, określonym np. obowiązującymi w systemie prawa wysokościami: minimalnego wynagrodzenia za pracę, minimalnej emerytury lub renty, w tym renty socjalnej, zasiłku dla bezrobotnych lub innych podobnych świadczeń socjalnych), to trudno takiemu dodatkowemu zajęciu, podejmowanemu w czasie zwolnienia lekarskiego, przypisać charakter "wykonywania pracy zarobkowej", które może pozbawiać prawa do zasiłku chorobowego. Konieczne jest bowiem uwzględnienie istoty prawa do zabezpieczenia społecznego (art. 67 ust. 1 Konstytucji), którą jest zapewnienie ochrony socjalnej w sytuacji wystąpienia określonego ryzyka ubezpieczeniowego. Taka interpretacja przepisów znalazła aprobatę w wyroku z 12 maja 2021 r., I USKP 19/21 (OSNP 2022 nr 3, poz. 26), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że ocena, iż ubezpieczony wykonuje pracę zarobkową w okresie orzeczonej niezdolności do pracy jest możliwa wówczas, gdy praca ta wykazuje się taką samą lub zbliżoną aktywnością zawodową, jak w okresach, w których ubezpieczony był zdolny do prowadzenia działalności (art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej).

Natomiast gdy w okresie orzeczonej niezdolności do pracy osoba prowadząca pozarolniczą działalność ogranicza swoją normalną aktywność wyłącznie do podejmowania sporadycznych, incydentalnych i wymuszonych, np. regulacjami prawnymi, czynności takich jak złożenie podpisu na dokumencie, zwłaszcza urzędowym, sporządzenie rachunku lub faktury, których niedopełnienie prowadziłoby do niedochowania ustawowego lub umówionego z kontrahentem terminu i które dodatkowo nie są sprzeczne z celem zwolnienia, oraz gdy (...) ceduje pozostałe czynności charakteryzujące prowadzoną przez nią działalność na inne osoby (zatrudnionych w tym celu zleceniobiorców lub ustanowionego na czas trwania niezdolności do pracy pełnomocnika), należałoby przyjąć, że zastosowanie w stosunku do niej regulacji art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej nie jest uzasadnione. Alternatywę dla takiej osoby musiałoby bowiem stanowić wyłącznie zawieszenie działalności, albo jej definitywne zaprzestanie, czego nie można przecież pogodzić z *ratio legis* omawianej regulacji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2009 r., II UK 359/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 16), Jak wyraźnie zaznaczył Sąd Najwyższy w wyroku z 19 lutego 2021 r., nie ma jednego prostego rozwiązania, jeśli chodzi o zastosowanie art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, a ocena spełnienia przesłanki „wykonywania pracy zarobkowej” jest uzależniona od stanu faktycznego konkretnej sprawy. Nie należy więc oczekiwać kategoriycznych wskazań ujednolicających, mających zastosowanie do każdego przypadku. To podstawy faktyczne danego rozstrzygnięcia będą decydowały o zakwalifikowaniu podejmowanych przez ubezpieczonych czynności jako „incydentalnych” bądź „wymuszonych okolicznościami”. Pojęcia te, wypracowane w toku wykładni art. 17 ustawy zasiłkowej, mają utrwalony charakter orzecniczy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 kwietnia 2005 r., I UK 370/04, OSNP 2005 nr 21, poz. 342; z 12 maja 2005 r., I UK 275/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 59; z 5 października 2005 r., I UK 44/05, OSNP nr 17-18, poz. 279; z 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP nr 15-16, poz. 231; z 4 kwietnia 2012 r., II UK 186/11, LEX nr 1216851).

Uwzględniając powyższe rozważania, Sąd Najwyższy zauważa, że lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wskazuje na to, iż Sąd drugiej instancji respektował wyżej zaprezentowany kierunek wykładni użytego w art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej zwrotu „wykonywanie pracy zarobkowej”, przyjmując go za

podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego wynikało, że zakwestionowane przez organ rentowy czynności wykonywane przez ubezpieczoną w okresie pobierania zasiłków miały charakter incydentalny i sporadyczny oraz były wymuszone okolicznościami.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że strona skarżąca nie wykazała potrzeby rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia. O kosztach postępowania orzekł zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c.

[SOP]

[ł.n]